

September 2021



Ársskýrsla innflytjendaráðs 2020

Útgefandi:

Félagsmálaráðuneytið

September 2021

frn@frn.is

www.frn.is

Umbrot og textavinnsla:

Félagsmálaráðuneytið

©2021 Félagsmálaráðuneytið

ISBN: 978-9935-513-12-0

Efnisyfirlit

1. Innflytjendaráð	4
1.2 Samantekt á starfi innflytjendaráðs árið 2020.....	5
2. Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda	7
2.1 framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda 2016-2019.....	7
2.2 Ný framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda 2021-2024.....	12
3. Þróunarsjóður innflytjendamála	14

1. Innflytjendaráð

Starfandi innflytjendaráð var skipað 25. júní 2018 af félags- og barnamálaráðherra samkvæmt lögum um málefni innflytjenda, nr. 116/2012.

Skýrsla þessi er rituð í samræmi við f-lið 5. gr. laga um málefni innflytjenda.

Hlutverk innflytjendaráðs

Samkvæmt 5. gr. laga um málefni innflytjenda nr. 116/2012 er hlutverk innflytjendaráðs að:

- a. vera ráðherra til ráðgjafar við faglega stefnumótun í málefnum innflytjenda og hafa eftirlit með framkvæmd hennar.
- b. stuðla að samhæfingu og samráði milli ráðuneyta, sveitarfélaga og innan stjórnsýslunnar.
- c. stuðla að opnum umræðum um málefni innflytjenda með ráðstefnum og fundum með hagsmunaaðilum.
- d. gera árlega tillögu til ráðherra um hverjar áherslur þróunarsjóðs innflytjendamála skulu vera.
- e. gera árlega tillögu til ráðherra um veitingu styrkja úr þróunarsjóði innflytjendamála.
- f. skila ráðherra árlega skýrslu um störf sín og vinna önnur verkefni í samræmi við markmið laganna samkvæmt nánari ákvörðun ráðherra.
- g. vinna önnur verkefni í samræmi við markmið laganna samkvæmt nánari ákvörðun ráðherra.

Aðalmenn

- Tatjana Latinovic, án tilnefningar, formaður
- Luciano Dutra, án tilnefningar, varaformaður
- Kristín María Gunnarsdóttir, tiln. af dómsmálaráðuneytinu
- Ólafur Grétar Kristjánsson, tiln. af mennta- og menningarmálaráðuneytinu
- Anna Guðrún Björnsdóttir, tiln. af Sambandi íslenskra sveitarfélaga
- Sabine Leskopf, tiln. af Reykjavíkurborg

Varamenn

- Mirosław Luczynski, án tilnefningar
- Johanna Elizabeth Van Schalkwyk, án tilnefningar
- Gunnlaugur Geirsson, tiln. af dómsmálaráðuneytinu
- Áslaug Dóra Eyjólfsdóttir, tiln. af mennta- og menningarmálaráðuneytinu
- Þórður Kristjánsson, tiln. af Sambandi íslenskra sveitarfélaga
- Tomasz Chrapek, tiln. af Reykjavíkurborg

Forstöðumaður Fjölmenningsseturs situr fundi ráðsins og hefur málfrelsi og tillögurétt. Rúnar Helgi Haraldsson lét af störfum sem forstöðumaður í nóvember og var Linda Dröfn Gunnarsdóttir settur forstöðumaður tímabundið. Kristín María Gunnarsdóttir tók við af Hönnu Rún Sverrisdóttur sem fulltrúi dómsmálaráðuneytisins í byrjun ársins. Starfsmaður ráðsins er Hrafnhildur Kvaran, sérfræðingur í félagsmálaráðuneytinu.

1.2 Samantekt á starfi innflytjendaráðs árið 2020

Helstu verkefni innflytjendaráðs á árinu sneru aðallega að þróunarsjóði innflytjendamála og gerð nýrrar framkvæmdaáætlunar í málefnum innflytjenda.

Vinnan við gerð framkvæmdaáætlunarinnar hófst haustið 2019 þegar sent var út bréf til allra sem tilgreindir eru sem ábyrgðaraðilar, framkvæmdaáðilar og samráðsaðilar í framkvæmdaáætluninni fyrir árin 2016-2019 og annarra aðila, samtals um hundrað aðilar, sem þekkja til stöðu innflytjenda og óskað eftir hugmyndum og tillögum að aðgerðum. Alls bárust svör frá 23 aðilum og unnið var úr innsendum hugmyndum og tillögum. Í kjölfarið var fundað með fagaðilum, hagsmunaaðilum og sérfræðingum og frekari ábendingum og umsögnum safnað saman. Við gerð tillagnanna var mikil áhersla lögð á víðtækt samráð og reynt að bregðast við ábendingum og athugasemdum samráðs- og samstarfsaðila eftir fremsta megni. Vegna heimsfaraldurs kórónuveiru tafðist ferlið nokkuð vegna aðkallandi verkefna sem ráðast þurfti í vegna aðgerða stjórnvalda til þess að sporna við áhrifum heimfaraldursins og draga úr smithættu með samkomutakmörkunum og sóttvarnaaðgerðum.

Innflytjendaráð stóð fyrir opnum kynningarfundum þann 20. janúar fyrir þá sem hygðust sækja um styrki úr þróunarsjóði innflytjendamála. Á fundinum var farið yfir áherslur sjóðsins fyrir árið 2020, reglur sjóðsins og umsóknarferlið. Þá voru kynningar á tveimur verkefnum sem fengið höfðu styrk úr sjóðnum: Verkefnið *Töskur með tilgang* sem unnið er af Hjálparstarfi kirkjunnar í samvinnu við Hjálpræðisherinn og verkefnið *Vitundarvakning um rétt fatlaðra barna innflytjenda til viðeigandi þjónustu* sem unnið er af Landssamtökunum Proskahjálpi.

Rán Þórisdóttir, sumarstarfsmaður í félagsmálaráðuneytinu vann að beiðni innflytjendaráðs, samantekt um þróunarsjóð innflytjendamála. Hún kynnti drög að skýrslu á fundi innflytjendaráðs í ágúst.

Innflytjendaráð fékk kynningu á áliti umboðsmanns Alþingis á stöðu einstaklinga sem ekki eru mældir á íslensku og samskiptum þeirra við stjórnvöld. Þær Vilhelmina Ósk Ólafsdóttir, forstöðumaður frumkvæðisathugana og Maren Albertsdóttir, aðstoðarmaður umboðsmanns Alþingis kynntu álitið á fundi innflytjendaráðs í október 2020.

Innflytjendaráð skilaði ráðherra tillögum um áherslur sjóðsins fyrir næstu úthlutun 2020-2021. Í lok ársins var tilkynnt um að framlög til þróunarsjóðs

innflytjendamála yrðu aukin úr 10 m.kr. í 25 m.kr. þriðja árið í röð í samræmi við málefnaáherslur Ásmundar Einars Daðasonar, félags- og barnamálaráðherra.

Fundir innflytjendaráðs á árinu voru níu talsins. Meirihluti þeirra fór fram í gegnum fjarfundabúnað á Teams.

2. Framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda

Í 7. gr. laga um málefni innflytjenda er kveðið á um að leggja skuli fram tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda til fjögurra ára í senn að fenginni umsögn annarra ráðuneyta, stofnana, Fjölmenningsseturs og innflytjendaráðs. Þar er tekið fram að verkefni áætlunarinnar skuli vera í takt við meginmarkmið laganna og að skýrsla ráðherra um stöðu og þróun í málefnum innflytjenda skuli fylgja þingsályktunartillögunni.

2.1 framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda 2016-2019

Gildandi framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda fyrir árin 2016-2019 var unnin á árunum 2014-2015 og samþykkt haustið 2016. Aðgerðirnar voru 30 talsins og skiptust niður á fimm stöðir, þær eru samfélag, fjölskylda, menntun, atvinna og flóttafólk. Í ljósi þess að flóttafólki hafði farið ört fjölgandi hér á landi á árunum 2014-2015, þá sér í lagi fjölgun einstaklinga sem koma hingað á eigin vegum í leit að alþjóðlegri vernd en einnig fyrir tilstuðlan stjórnvalda í samstarfi við Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna (UNHCR), var ákveðið að fjalla um málefni flóttafólks undir sérstakri stoð.

Þegar á heildina er litið hefur margt áunnist er varðar málefni innflytjenda, bæði fyrir tilstuðlan aðgerða framkvæmdaáætlunarinnar og annarra aðgerða sem gripið hefur verið til og lagasetninga. Þar er nefna aðgerðir er varða málefni flóttafólks þar sem unnið hefur verið að því að koma hér á samræmdu móttökukerfi og jafnri þjónustu og stuðningi við allt flóttafólk á Íslandi, lög um jafna meðferð á vinnumarkaði nr. 86/2018 og lög um jafna meðferð óháð kynþætti og þjóðernisuppruna. Fjöldi verkefna og rannsókna er varða málefni innflytjenda hefur verið veitt brautargengi fyrir tilstuðlan styrkja úr Þróunarsjóði innflytjendamála en hlutverk sjóðsins er að styðja við rannsóknir og þróunarverkefni.

Hér eftir er stutt samantekt á helstu niðurstöðum þeirrar vinnu sem framkvæmd aðgerða í framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda 2016-2019 leiddi af sér en er ekki tæmandi yfirlit yfir allar aðgerðir sem framkvæmdar voru á tímabilinu:

Samfélagsstoð

Auknum fjölda innflytjenda og flóttafólks á landinu fylgja áskoranir og ný tækifæri sem samfélagið í heild þarf að nýta og laga sig að. Hugtök á borð við fjölmennung, menningarlæsi- og næmi, menningarmiðlarar og gagnkvæm aðlögun hafa fest sig í sessi á undanförunum árum. Á sama tíma hefur þurft að laga þjónustu að þörfum nýrra íbúa og hefur fræðsla og upplýsingamiðlun skipt þar gríðarlega miklu máli. Aðgerðir sem falla undir **samfélagsstoð** og

Fjölskyldustoð hafa gegnt veigamiklu hlutverki til þess að auðvelda aðgengi innflytjenda að opinberri þjónustu og efla faglega þekkingu starfsfólks á menningarnæmi og -færni (aðgerð A.4. *Fræðsla til starfsfólks ríkis og sveitarfélaga*). Félagsmálaráðuneytið, í samvinnu við Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna (UNHCR) og Intercultural Cities (ICC) verkefni Evrópuráðsins, stóð fyrir námskeiði fyrir starfsfólk opinberra stofnana, sveitarfélaga og fjölda annarra aðila sem koma að þjónustu við innflytjendur og flóttafólk. Námskeið voru haldin í Reykjavík, á Akureyri og á Reyðarfirði auk þess sem þeim var streymt fyrir þá sem ekki höfðu tök á að mæta á staðinn. Mikill áhugi var fyrir erindunum og þátttakan góð. Þörf er á að bjóða reglulega upp á slíka fræðslu og að starfsfólki í framlínustörfum standi til boða fjölbreytt og aðgengileg fræðsla um málefni innflytjenda, flóttafólks og fjölmenningar.

Að beiðni félagsmálaráðuneytisins framkvæmdi Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands tvær kannanir á viðhorfum almennings til innflytjenda og fjölmenningsamfélagsins í samræmi við aðgerð A.1. *Mælingar á viðhorfum* árið 2017 og 2019 (Félagsvísindastofnun, 2017 og 2019). Samkvæmt niðurstöðum urðu ekki markverðar breytingar á viðhorfum Íslendinga til innflytjenda á gildistíma núgildandi framkvæmdaáætlunar og eru landsmenn almennt fremur jákvæðir í garð innflytjenda og fjölmenningsamfélagsins. Með þessum mælingum var lagður grunnur sem hægt verður að miða við í framtíðinni og greina breytingar milli ára. Mikilvægt er að halda áfram slíkum mælingum með reglubundnum hætti og bregðast við með aðgerðum, verði miklar viðhorfsbreytingar milli ára.

Fjölskyldustoð

Áhersla hefur verið lögð á aukið samstarf og markvissari upplýsingagjöf til innflytjenda þar sem unnið hefur verið að bættu aðgengi að upplýsingum, samanber aðgerðir B.3. og B.4. sem snúa annars vegar að *bættum upplýsingum til innflytjenda fyrst eftir komuna til landsins* og hins vegar að markvissri *upplýsingagjöf sveitarfélaga til nýrra íbúa* um helstu þjónustu sveitarfélagsins. Þjóðskrá Íslands hefur fært nær alla þjónustu yfir á rafrænt form og gert hana þannig aðgengilegri og auðsóttari. Þá fá allir einstaklingar af erlendum uppruna við skráningu lögheimilis hér á landi sendan tölvupóst með tenglum á ýmsar upplýsingasíður þjónustustofnana þar sem fólk getur kynnt sér ýmsa þjónustu, má þar nefna Ísland.is upplýsinga- og þjónustuveitu opinberra aðila á Íslandi, Fjölmenningssetur, Vinnumálastofnun og Sjúkratryggingar. Enn er unnið að því að bæta rafræna þjónustu og innleiða tæknilausnir sem eru í stöðugri þróun og endurskoðun með þarfir notenda að leiðarljósi. Stafrænar þýðingarlausnir hafa þegar auðveldað upplýsingamiðlun.

Upplýsingagjöf sveitarfélaga til innflytjenda hefur verið bætt víða, svo og þjónusta við nýja íbúa. Auk Reykjavíkurborgar hafa sex sveitarfélög ráðið sérstaka fjölmenningsfulltrúa, þau eru Vestmannaeyjarbær, Norðurþing, Sveitarfélagið Hornafjörður, Reykjanesbær og Hafnarfjarðarbær. Fjölmenningsfulltrúar eru starfsmenn sveitarfélaga sem hafa þekkingu á málefnum innflytjenda og reynslu af starfi með fólki af ólíkum uppruna og hafa það hlutverk að stuðla að samþættingu hagsmuna innflytjenda í allri stefnumótun og þjónustu

sveitarfélaga. Starf fjölmeningarfulltrúa felur einnig í sér að skapa tengsl milli íbúa sveitarfélagsins og auka tækifæri þeirra til þátttöku og áhrifa í samfélaginu óháð uppruna.

Stofnaður var starfshópur til þess að fylgja eftir aðgerð *B.2. Móttökuáætlun sveitarfélaga* og hefur sú vinna verið leidd af Fjölmeningarsetri. Í starfshópnum eru fulltrúar Fjölmeningarseturs, Sambands íslenskra sveitarfélaga og fulltrúi fjölmeningarfulltrúa sveitarfélaga. Fljótlega eftir að starfshópurinn hóf störf við að kortleggja stöðuna meðal sveitarfélaga kom í ljós að þörf var fyrir fræðslu og leiðbeiningar til sveitarfélaga um móttöku nýrra íbúa af erlendum uppruna. Við vinnu starfshópsins var áhersla lögð á náð samráð við sveitarfélög og fjölda aðila sem koma að málefnum innflytjenda þar á meðal sérfræðinga hjá Þjóðskrá Íslands, persónuverndarfulltrúa Sambands íslenskra sveitarfélaga og Ferli, fyrirtæki sem sérhæfir sig í gagnadreifingu skráa frá Þjóðskrá. Fjölmeningarsetur hefur látið þróa fræðsluefni sem verður aðgengilegt á heimasíðu þess. Þá mun Fjölmeningarsetur hanna og bjóða upp á stutt fræðsluerindi til viðbótar við ítarlegri námskeið sem þróuð hafa verið undir heitinu *Fjölbreytni auðgar. Samtal um góða þjónustu í samfélagi margbreytileikans* í samstarfi við sámenntunarmiðstöðvar.

Margar aðgerðir í framkvæmdaáætluninni eru verkefni til lengri tíma sem verða ekki kláruð innan þess tímaramma sem áætlunin er í gildi. Dæmi um aðgerð sem er í stöðugri vinnslu og þróun er aðgerð *B.3. Upplýsingagjöf til innflytjenda fyrst eftir komu til Íslands*. Þær breytingar sem gerðar voru á þjónustu Þjóðskrár Íslands með því að færa sem flest á rafrænt form eru hluti af þróun sem á sér stað um leið og stafrænir innviðir eru styrktir og skilvirkni í samskiptum einstaklinga og fyrirtækja við hið opinbera er markvisst aukin. Slík rafræn samskipti auka möguleikana á að koma mikilvægum upplýsingum til einstaklinga á auðveldari og greiðari hátt, til dæmis með tölvupósti og annars konar rafrænum samskiptum. Í framhaldinu er mikilvægt að ganga úr skugga um að þær upplýsingar sem miðlað er með þessum hætti séu réttar, vandaðar og reglulega uppfærðar. Slíkt krefst utnumhalds og eftirfylgni og taka þarf mið af þörfum notenda þjónustunnar.

Menntastöð

Allar aðgerðir undir menntastöðinni voru á ábyrgð mennta- og menningarmálaráðuneytisins. Í samræmi við aðgerð *C.2. Virkt tvítyngi/fjöltyngi* hefur starfshópur á vegum mennta- og menningarmálaráðuneytisins lokið við gerð „Leiðarvísis um stuðning við móðurmál og virkt fjöltyngi í skóla- og frístundastarfi (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2020b). Starfshópur um málefni nemenda með annað tungumál en íslensku undir stjórn Jóhönnu Einarsdóttur prófessors í menntunarfræðum ungra barna við Háskóla Íslands skilaði skýrslu til mennta- og menningarmálaráðherra vorið 2020 um stöðu þessa hóps í menntakerfinu ásamt tillögum til úrbóta og hugmyndum um aðgerðir sem lagt er til að ráðist verði í (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2020a). Skýrsla starfshópsins verður nýtt við gerð Menntastefnu 2030 í mennta- og menningarmálaráðuneytinu þar sem áhersla verður lögð á nemendur með annað

móðurmál en íslensku og jafnrétti til náms. Hafin er endurskoðun aðalnámskráa leik- og grunnskóla þar sem sérstaklega verður horft til nemenda sem hafa íslensku sem annað tungumál.

Í samræmi við aðgerð C.5. *Menntun samfélagstúlka* var þróuð námskrá um samfélagstúlkun sem hlaut vottun Menntamálastofnunar á grundvelli laga um framhaldsfræðslu í júní 2019. Mennta- og menningarmálaráðuneyti, í samstarfi við Reykjavíkurborg, skoðaði kosti þess að koma á samræmdum stöðuprófum og/eða námskeiðum fyrir samfélagstúlka. Vinna við gerð námskrárinnar hófst árið 2017 hjá Mími.

Aðgerðir gegn brotthvarfi úr námi (C.3.) er verkefni til langs tíma og mikilvægt að halda vel utan um þau verkefni í framtíðinni. Hugtakanotkun tengd brotthvarfi hefur verið nokkuð á reiki og hefur mennta- og menningarmálaráðuneytið unnið að því að samræma hana. Mennta- og menningarmálaráðuneytið og Hagstofa Íslands hafa sammælt um hugtakanotkun sína um brotthvarf þar sem mismunandi mælingar hafa fengið lýsandi heiti. Með þessu verður unnt að aðgreina mælingar á einfaldan hátt sem stuðlar að markvissari umræðu um brotthvarf.

Mennta- og menningarmálaráðuneytið hefur unnið tölfræðigreiningu á brotthvarfi nýnema úr framhaldsskóla og niðurstöður sýna að nemendur með slakar einkunnir í íslensku og stærðfræði úr grunnskóla eru í meiri hættu á því að hverfa brott frá námi í framhaldsskóla en nemendur með hærri einkunnir. Snemmtæk íhlutun í leik- og grunnskólum er því mjög mikilvæg til að stuðla að betri undirbúningi nemenda fyrir nám á framhaldsskólástigi og til að vinna gegn brotthvarfi úr framhaldsskóla.

Í samræmi við markmið aðgerðar C.4. *Íslenskukennsla fyrir fullorðna* um að efla gæði og framboð íslenskukennslu fyrir innflytjendur þannig að íslenska nýtist einstaklingum til virkrar þátttöku í samfélaginu, var rýnihópur að störfum innan mennta- og menningarmálaráðuneytis um endurskoðun á tilhögun og námskrá íslenskukennslu fyrir fullorðna í tengslum við endurskoðun laga um framhaldsfræðslu. Í framhaldinu var skipaður samráðshópur um ýmis fagleg málefni sem verður samráðsvettvangur til þess að halda áfram umfjöllun um málefni markhóps framhaldsfræðslulaga nr. 27/2010. Vilji er til þess í mennta- og menningarmálaráðuneytinu að gera átak í að efla málaflokkinn í heild.

Vinnumarkaðsstoð

Sameiginlegt markmið aðgerða undir vinnumarkaðsstoð er að styrkja stöðu innflytjenda á vinnumarkaði og tryggja að þeir njóti jafnra tækifæra á við aðra. Niðurstöður rannsóknar á launamun eftir bakgrunni launþega, sem unnin var af Hagstofu Íslands fyrir félagsmálaráðuneytið á grundvelli aðgerðar D.2. *Launajafnrétti á vinnumarkaði*, sýna fram á að innflytjendur eru að jafnaði með lægri laun en innlendir og er áætlað að munurinn sé tæplega 8% þegar leiðrétt hefur verið fyrir helstu lýðfræði- og starfstengdum þáttum sem gagnasöfn Hagstofunnar búa yfir frá árunum 2008-2017. Þá sýna niðurstöður einnig að innflytjendur eru oftast en ekki með lægri laun en innlendir með sömu menntun og er skilyrtur launamunur þar á bilinu 11% til 15%. Ljóst er að kanna þarf nánar

hvað veldur ofangreindum launamun og hvernig hægt er að bregðast við honum. Brýnt er að grípa til aðgerða til þess að uppræta óútskýrðan launamun í samfélaginu milli innlendra og innflytjenda (Gró Einarsdóttir, 2019).

Markmiðum aðgerðar D.5. um fjölgun sérfræðileyfa á gildistíma framkvæmdaáætlunarinnar um 20% var náð án þess að sú aðgerð hafi formlega verið sett í framkvæmd en sérfræðileyfum fjölgaði um 40% á umræddu tímabili.

Skýrslan *Jafnrétti innflytjenda á atvinnumarkaði* kom út árið 2019 en lögmannsstofan Réttur hlaut styrk úr þróunarsjóði innflytjendamála til þess að vinna greiningu og mat á því álitafni hvort innflytjendur á Íslandi, sérstaklega þeir sem eru langskólagengnir, hafi jafnt aðgengi að atvinnumöguleikum hjá hinu opinbera í samræmi við aðgerð D.1. *Hlutfall innflytjenda í opinberum störfum og áhrifastöðum*. Í skýrslunni eru ýmsar tillögur gerðar sem miða að því að bæta úr annmörkum og hvatt er til betri stefnumótunar til þess að þekking og hæfni innflytjenda nýtist betur. Þá eru lagðar til aðgerðir um starfsnám, námskeið í stjórnsýslurétti, brúarnámskeið sem miða að því að fá menntun og reynslu metna, sérsniðin íslenskunámskeið, ásamt fleiru. (Claudie Ashonie Wilson og Auður Tinna Aðalbjarnardóttir, 2020).

Flóttafólk

Undanfarin ár hefur þeim einstaklingum sem hlotið hafa alþjóðlega vernd á Íslandi farið fjölgandi á ári hverju. Á árum áður voru þeir flóttamenn sem hingað komu í boði stjórnvalda í samvinnu við UNHCR í miklum meirihluta. Sú staða er gjörbreytt nú og telja kvótaflóttamenn aðeins um 17% af fjölda flóttafólks á Íslandi.

Unnið hefur verið að samræmdri móttöku flóttafólks hérlendis í umtalsverðan tíma. Sú vinna byggist á tillögum nefndar sem skipuð var árið 2017 vegna aðgerðar E.1. *Móttaka flóttafólks eftir hælisleit*. Samræmd móttaka snýr að því að öllum einstaklingum sem fá alþjóðlega vernd eða dvalarleyfi af mannúðarástæðum á Íslandi standi til boða að setjast að í sveitarfélagi sem hefur gert samning við félagsmálaráðuneytið um þjónustu við flóttafólk.

Hingað til hafa verið gerðir samningar við sveitarfélög um móttöku flóttafólks sem kemur til landsins í boði stjórnvalda þar sem greitt er bæði fyrir útlagðan kostnað hjá sveitarfélögunum og starfsmannakostnað. Slíkt hefur ekki verið gert þegar um er að ræða flóttafólk sem kemur á eigin vegum en þá hefur verið greitt fyrir útlagðan kostnað í samræmi við 15. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga en ekki hefur verið greitt fyrir starfsmannakostnað. Það sem fellur undir útlagðan kostnað er meðal annars öll fjárhagsaðstoð, húsbúnaðarstyrkur, sérstök aðstoð vegna barna, námsstyrkur, styrkur til íslenskunáms og styrkur vegna tannlækninga. Gefnar voru út leiðbeinandi reglur fyrir sveitarfélög um móttökuþjónustu og aðstoð við félagslega þátttöku flóttafólks árið 2014 og hafa félagsþjónustur sveitarfélaga stuðst við reglurnar vegna móttökuþjónustu við flóttafólk (Velferðarráðuneytið, 2014).

Reynsluverkefni til eins árs um samræmda móttöku flóttafólks hófst í lok ársins 2020. Verkefnið felur í sér að móttökusveitarfélög tryggja samfellda og sveigjanlega þjónustu með gerð einstaklingsmiðaðra áætlana.

Félagsmálaráðuneytið hefur gefið út kröfulýsingu þar sem útlistuð er sú þjónusta sem móttökusveitarfélögum ber að veita samkvæmt samningi við ráðuneytið. Markmiðið með reynsluverkefninu er að afla frekari gagna sem hægt verður að nýta til ákvarðanatöku um áframhaldandi innleiðingu á samræmdri móttöku flóttafólks. Vinnuálastofnun og Fjölmenningssetur hafa fengið aukin hlutverk vegna samræmdrar móttöku og þjónustu við einstaklinga sem hlotið hafa alþjóðlega vernd, óháð því hvort einstaklingar ákveða að þiggja boð um að fara í móttökusveitafélag.

Vinnuálastofnun hefur verið falið að annast samfélagsfræðslu fyrir flóttafólk í samræmi við aðgerð E.2. *Fræðsla og ráðgjöf fyrir flóttafólk* og Fjölmenningssetur mun sjá um að tengja saman móttökusveitarfélög og flóttafólk.

Árið 2016 gerðu velferðarráðuneytið og innanríkisráðuneytið samning við Alþjóðamálastofnun og Háskóla Íslands um gerð heilstæðrar greiningar á stöðu flóttafólks í íslensku samfélagi í samræmi við aðgerð E.4. *Rannsókn á stöðu og líðan flóttafólks*. Rannsóknin skiptist í þrjá kafla:

1. Staða flóttafólks á Íslandi metin og viðhorf þess til þjónustu sem það fær hér á landi könnuð. Var það gert annars vegar með spurningakönnun og hins vegar rýnihópaviðtölum.
2. Skoðanir starfsfólks sveitarfélaga og Rauða krossins á Íslandi á aðlögun flóttafólks greindar og stutt samanburðargreining gerð á þeirri þjónustu sem er í boði fyrir flóttafólk í Svíþjóð, Noregi, Danmörku og á Íslandi.
3. Greind lagaleg og stjórnsýsluleg aðgreining málefna útlendinga og innflytjenda ásamt tillögum að úrbótum.

(Alþjóðamálastofnun Háskóla Íslands, 2017).

Rannsóknin var umfangsmikil og með henni var lagður mikilvægur grunnur að áframhaldandi vinnu að samræmdri móttöku flóttafólks.

2.2 Ný framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda 2021-2024

Innflytjendaráð vann drög að tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda til næstu fjögurra ára sem, líkt og sú á undan, byggir á fimm stöðum, þær eru samfélag, fjölskylda, menntun, atvinnumarkaður og flóttafólk. Í nýrri framkvæmdaáætlun var áhersla lögð á aðgerðir sem ýmist byggja á þeim aðgerðum úr fyrri áætlun sem er ólokið eða eru settar fram á grundvelli niðurstaðna rannsóknar- og þróunarverkefna undanfarinna ára og þróunar samfélagsins. Aðgerðirnar ná því yfir vítt svið, enda er þeim ætlað að stuðla að samfélagi þar sem allir geta verið virkir þátttakendur, óháð þjóðerni, og að samþætta hagsmuni innflytjenda allri stefnumótun, stjórnsýslu og þjónustu hins opinbera.

Í ljósi þess að flóttafólki hefur fjölgað verulega hér á landi undanfarin ár, hvort heldur sem það kemur til landsins í boði stjórnvalda í samvinnu við Flóttamannastofnun Sameinuðu þjóðanna (UNHCR) eða kemur til landsins á eigin

vegum og sækir um alþjóðlega vernd, verður áfram unnið með málefni flóttafólks undir sérstakri stoð. Málefni flóttafólks hafa tekið miklum breytingum hér á landi þar sem þekking og reynsla af málaflokknum hefur verið í stöðugum vexti. Mikilvægt er byggja upp enn frekari sérþekkingu hér á landi og tryggja framþróun á því sviði á komandi árum með aukinni fræðslu og miðlun þekkingar landshornanna á milli.

Stefnt er að því að kynna drög að tillögu til þingsályktunar um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda fyrir árin 2021-2024 í samráðsgátt stjórnvalda snemma árs 2021.

3. Þróunarsjóður innflytjendamála

Starfræktur er þróunarsjóður innflytjendamála sbr. 6. gr. laga um málefni innflytjenda nr. 116/2012. Tilgangur sjóðsins er að efla þróunarverkefni og rannsóknir á sviði málefna innflytjenda með það að markmiði að auðvelda innflytjendum aðlögun að íslensku samfélagi og gera samfélaginu betur kleift að koma til móts við þá og hefur sjóðurinn verið starfræktur frá 2007.

Framlög til þróunarsjóðs innflytjendamála voru aukið úr 10 milljónum króna í 25 milljónir króna samkvæmt ákvörðun Ásmundar Einars Daðasonar félags- og barnamálaráðherra. Sérstök áhersla var jafnframt lögð á að styrkir yrðu veittir til verkefna í þágu barna og ungmenna í takt við áherslur ráðherra og einbeittan vilja til að setja málefni þeirra í forgang.

Þann 31. janúar 2020 rann út umsóknarfrestur í þróunarsjóð innflytjendamála 2020. Alls bárust 72 umsóknir og fór innflytjendaráð yfir allar umsóknirnar og skilaði tillögum til ráðherra um styrkveitingar. Veittir voru styrkir til 20 verkefna fyrir samtals 24 m.kr. Til viðbótar fer um ein milljón króna fer í umsýslukostnað, auglýsingar og kynningarfund. Háskólasetur Vestfjarða annast umsýslu sjóðsins samkvæmt samningi við félagsmálaráðuneytið og hefur gert síðan árið 2007. Þá annast háskólasetrið utanumhald upplýsinga um styrkþega, sér um samningsgerð, útborganir á styrkjum til þeirra og tekur á móti og leggur mat á skýrslur frá styrkþegum auk þess að rita ársskýrslur sjóðsins. Upplýsingar um árlegar styrkúthlutanir, samantekt á styrkveitingum fyrri ára og kynningum á verkefnum sem lokið er má finna á vef Háskólaseturs Vestfjarða, www.uw.is.

Af þeim 20 verkefnum sem styrkt voru sneru 12 verkefni að börnum, ungmennum og fjölskyldum þeirra. Önnur verkefni sem hlutu styrk voru ýmist rannsóknir eða þróunarverkefni sem snúa að vinnumarkaðsmálum innflytjenda og öðrum málefnum innflytjenda, svo sem grasrótastarfi og sýnileika þeirra og virkni í samfélaginu.

